

Divi Jāņi Rapas - divi diži cilvēki

- Izstāde «Divi Jāņi Rapas» ir stāsts par diviem mūsu novada dižiem cilvēkiem, par divām spilgtām personībām, kas devušas nozīmīgu ieguldījumu latviešu kultūrā un grāmatniecībā, - par jauno novadpētniecības izstādi, kas līdz novembra beigām būs apskatāma Dobeles novada Centrālajā bibliotēkā, saka tās izveidotāja, bibliotēkas novadpētniecības speciāliste Sandra Kazimiraite - Eglīte.

- Ir vēl divi pamatojumi tam, kāpēc tapusi izstāde, - stāsta viņa. - Pirmkārt, vairāku gadu garumā notiek akcija «Grāmatāi 500», ko izsludinājusi Latvijas Nacionālā bibliotēka, un šis gads ir veltīts grāmatu izdevējiem, kādi arī bija abi Jāņi Rapas. Otrkārt, Jānim Rapam junioram 5. oktobrī būtu palikuši 85 gadi. Diemžēl viņš aizsaulē devās 2005. gadā, nepaguvus izdarīt daudzus iecerētos darbus.

Izstādes veidošanā ir nodarījuši bibliotēkas krājumā esošā apjomīgā mape ar publikācijām preses izdevumos un rakstu kopijām, kas savāktas gadu gaitā. Ar materiāliem ir palīdzējusi arī Bites bibliotēka.

Annas Brigaderes muzeja «Sprīdiši» vadītāja Rasma Rapa izstādi papildināja ar saglabātajiem priekšmetiem - notikumu un sava laika lieciniekiem: - Mani uzrunāja Sandra Kazimiraite - Eglīte, un man ir prieks par šo izstādi. Bibliotēku gribu nodēvēt par gaišu vietu Dobelē, kā es to tagad esmu atklājusi. Abi Jāņi Rapas ir tērvetnieki, un ir labi, ka par viņiem stāsta arī Dobelē.

Izcilākais latviešu grāmatizdevējs

Abu Jāņu Rapu dzīve ir bijusi cieši saistīta ar rakstnieci Annu Brigaderi, ar viņas «Sprīdišiem». Jānis Rapa (1885–1941) ir dzimis tērvetnieks un līdz 15 gadu vecumam mācījies Tērvetes pamatskolā. Jau tad ne mājās, ne skolas bibliotēkā nav bijis grāmatas, kuru Rapa nebūtu izlasījis. Tāpēc ir likumsakarīgi, ka Latvijas pirmās brīvvalsts laikā viņš kļuva par izcilāko latviešu grāmatizdevēju. 1912. gadā kopā ar Arturu Valteru viņš nodibināja grāmatniecības uzņēmumu «Valters un Rapa», bija tā direktors rīkotājs. Viņa vadībā uzņēmums izveidojās par lielāko un nozīmīgāko latviešu izdevniecību ar spiestuvi un veikalu. Te tika izdota apmēram puse no visas Latvijas grāmatu produkcijas, visi Annas Brigaderes darbi. Līdz 1940. gadam tā bija arī lielākā grāmatu izdevniecība Baltijā. 1927. gadā Jānis Rapa tika apbalvots ar Trīs zvaigžņu ordeni.

Radniecība un draudzība Jāni Rapu saistīja ar Annu Brigaderi. Kad «Sprīdiši» nonāca rakstnieces īpašumā, viņa lūgusi Jāni Rapu kļūt par to pārvaldnieku, bet vēlāk iecēlusi par īpašuma mantinieku. Rasma Rapa stāsta, ka viņš rakstniecei daudz palīdzējis «Sprīdišu» iekārtošanā, stādījis dendrārijā kokus, nodarbojies ar bitēm. Pēc rakstnieces nāves Jānis Rapa «Sprīdišos» ie-

rīkoja muzeju un bija tā vadītājs līdz 1940. gadam.

Šis gads, kad Latviju okupēja padomju karaspēks, arī Jānim Rapam bija liktenīgs. Tika sagrauts viņa mūža darbs: grāmatu apgāds un veikals tika nacionalizēts, izlaupīts, grāmatas iznīcinātas, pats Rapa pazemināts amatā par biroja ierēdni. 1941. gada 30. maijā viņš izvēlējās aiziet no dzīves.

- Viss notikušais tā satrieca, ka viņš sabruka garīgi, - stāsta Rasma Rapa. - Kādu laiku kā neriktīgs staigājis pa Rīgas ielām, pēc tam divas reizes mēģinājis darīt pašnāvību. Vispirms gribējis ielēkt Daugavā, bet tas neizdevies, jo kāds laikus pamanijs. Otrreiz viņš izgājis uz īres nama balkona Miera ielā 17, kur dzīvoja 13. numurā, un no trešā stāva meties lejā. Tāpēc vitrinā ir apskatāmas viņa brilles, kas viņam bija uz acīm krišanas laikā. Tām ir saplīsis stikls. Ir arī zīmūlītis, ar kuru viņš rakstījis pēdējo vēstuli sievai ar vēlējumu delu audzināt par kārtīgu cilvēku.

Jānis Rapa junioris vēlāk pieļāvis iespēju, ka tēva pašnāvība ir pasargājusi ģimeni no deportācijas, un tieši tāpēc tēvs to ir darījis.

Pienākums pret tēvu un rakstnieci

Jānim Rapam junioram (1938–2005), kurš tika nosaukts tēva vārdā, tad nebija vēl ne divi gadi. Grāmatnieka ģēns acimredzot bijis jau iedzimis, jo arī viņš visu savu dzīvi veltīja grāmatām.

Pēc vidusskolas beigšanas Jānis Rapa strādāja Zinātņu akadēmijas Fundamentālajā bibliotēkā un paralēli studēja LVU Filoloģijas fakultātes Bibliotēku zinātņu un bibliogrāfijas nodaļā. 1967. gadā viņš sāka vadīt Annas Brigaderes muzeju «Sprīdiši», kas padomju laikā bija Raiņa literatūras un mākslas vēstures muzeja filiāle, piedalījās Annas Brigaderes «Kopotu rakstu» veidošanā, rakstnieces literārā mantojuma apzināšanā un popularizēšanā. Neatkarīgajā valstī atjaunojoties īpašumtiesībām, «Sprīdiši» kļuva par Latvijā pirmo privātmuzeju.

«Tēvs bijis tuvs rakstnieces Annas Brigaderes draugs, palīgs viņas lauku mājas «Sprīdiši» iekārtošanā Tērvetē. Muzeja un mājas uzturēšanu tēvs uzskatīja par savu pienākumu, un mēs to uzskatām par pienākumu pret tēvu un visvairāk pret Annu Brigaderi un to lielo garīgo bagātību, ko viņa atstājusi mūsu tautai», ir rakstījis Jānis Rapa.

1998. gadā Jānis Rapa muzeja vadību atdeva dzīvesbiedres

Annas Brigaderes «Sprīdiši».

Novadpētniecības izstāde stāsta par divām spilgtām personībām.

Rasmas rokās, bet pats uzsāka atjaunotās A/S «Valters un Rapa» vadīšanu, kas arī bija vēl viens pienākums pret tēvu. Arī Jāņa Rapas juniora darbs 2003. gadā ir novērtēts ar Triju Zvaigžņu ordeņa Goda zīmi.

Pārmantojās likteņa līnijas

- Ar Jāni bijām kopā 32 gadus, - stāsta Rasma Rapa. - Ļoti izjūtu, kā Rapu dzimtā ir pārmantojušās likteņa līnijas. Jāņa tēvs aizgāja bojā, kad viņam bija 55 gadi, viņa dēls un mans vīrs, - kad viņam bija 66 gadi. Tikai 55 un 66. Abi būtu varējuši vēl tik daudz izdarīt. Simboliski līdzīgas ir arī divas viņu fotogrāfijas izstādē - ar laika nobīdi pie vieniem un tiem pašiem «Sprīdišu» vārtiem stāv gan Jānis Rapa seniors, gan arī juniors.

Arī sievietes līnijā ir saskatāmas līdzības. Kad seniors izdarīja pašnāvību, muzeju «Sprīdiši» turpināja vadīt viņa sieva Elfrīda Rapa. Un nu, kad nav Jāņa Rapas juniora, to tagad daro es.

Muzejs joprojām ar unikālo stāstu

«Sprīdiši» tagad ir atpūtas komplekss, kurā ir gan rakstnie-

ces Annas Brigaderes muzejs, gan kafejnīca un viesu māja, bet pavisam nesen to papildinājušas kempingmājiņas - Meža namiņi.

«Sprīdiši» nekad nav pelnījuši, nepelna un nepelnīs», - ir atzinis Jānis Rapa, nodēvējot muzeja vadīšanu un uzturēšanu par mīlestības darbu. Finanšu drošību sniedz vienīgi viesu uzņemšana atpūtas mājās.

No laukakmeņiem celtā pamatīgā muzeja ēka aizvien nav zaudējusi savu unikālo stāstu par rakstnieci, viņas devumu un laiku. Tas glabājas senlaicīgi iekārtotajās istabās, kādas tās bija arī rakstnieces laikā, un tajās īpašajās noskaņās, kas ienācēju pārņem senajā ēkā. Tagad tas ir stāsts arī par Rapu dzimtu.

- Pašlaik muzeja durvis ir slēgtas, jo darbojamies tikai vasarās. Ja kādam ir vēlēšanās ienākt muzejā, apmeklējums ir jāpiesaka iepriekš, - stāsta Rasma Rapa. Viņas dzīve tagad ir sadalīta divās daļās: seši tumšākie ziemas mēneši tiek pavadīti Rīgā, seši vasaras - Tērvetē.

- Vasaras darbīgajā laikā katru dienu esmu Tērvetē, un tad visa mana dzīve tiek veltīta «Sprīdišiem». Arī vasarā muzeja durvis var būt slēgtas. Es nevaru visu laiku uzturēties ēkā, jo saimniecība ir liela un darāmo darbu pietiekoši. Taču pie durvīm ir telefona

numurs, uz kuru var zvanīt. Tūlīt būšu klāt, jo turpat tuvumā vien esmu.

Es netērēju savu enerģiju, lai aicinātu cilvēkus muzejā un pārliecinātu, cik Anna Brigadere mums ir svarīga. Muzejā ienāk tie, kas patiešām vēlas, un tādi cilvēki ir. Interesanti, ka muzeju arvien vairāk apmeklē nevis grupas, bet ģimenes un individuālie apmeklētāji. Arvien biežāk apmeklējumu piesaka skolēni, kuriem skolā dots uzdevums vairāk uzzināt par Annu Brigaderi, viņas darbiem.

Cilvēki ir ļoti dažādi - gan tādi, kuriem tas galīgi nav vajadzīgs, gan tādi, kam kultūras vērtības ir svarīgas. Un ir arī tā: ienāk ģimene un stāsta, ka nekad te nav būts, bet nu gājuši garām un nolēmuši, ka ir jāienāk.

Vismaz vienreiz cilvēkam tomēr sagribas ieiet muzejā, lai ieraudzītu, ka ir gana interesanti.

Anita Banzīņa
Autores foto

MAF

Mediju atbalsta fonds

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem
Par lappuses saturu atbild raksta autors